

Een reëel alternatief voor het reële stelsel

Het reële stelsel moet een oplossing bieden voor de huidige problematiek rond defined benefit regelingen bij pensioenfondsen. Naast de invoering van dit nieuwe stelsel wordt ook het fiscale kader per 2014 én daarna voor het eerst per 2015 ingrijpend aangepast. Is het ingewikkelde 'zachte' defined benefit pensioen wel uit te leggen aan de deelnemers?

DOOR MR. JAN-OLIVIER KUIJKHOVEN EN DIRK BLEES MSC

Daarbij zit in er een onvolkomenheid in het nieuwe stelsel; er wordt voortgeborduurd op een principe dat al 60 jaar oud is en niet past bij de huidige bevolkingsopbouw. In een solidaire DC regeling worden collectiviteit en solidariteit op een eenvoudige en toekomstbestendige manier ingezet, zonder dat dit tot eenzijdige intergenerationele herverdeling tussen generaties leidt.

Het reële stelsel

In het reële stelsel maakt indexatie deel uit van de toezegging en is de toezegging voorwaardelijk. Pensioen wordt vaker dan in het huidige stelsel aangepast door middel van het rendements- en levensverwachtingsaanpassingsmechanisme (RAM en LAM). De aanpassingen zullen naar verwachting minder hevig zijn dan in het huidige nominale stelsel. De waardering van de verplichting geschiedt op basis van het twaalfmaands voortschrijdend gemiddelde van de risicovrije rente, gecorrigeerd met de ultimate forward rate (UFR), indexatieafslag en risico-opslag.

Het feit dat reeds een aantal jaren wordt gewikt en gewogen over de vormgeving van 'het' nieuwe pensioenstelsel, maakt duidelijk hoe complex dit stelsel is. Hoewel de exacte kenmerken van het stelsel nog niet bekend zijn, is wel duidelijk dat de administratie van het reële contract complexer is dan het nominale contract. Dit komt onder andere door het uitsmeren van tekorten en overschotten over meerdere jaarlagen. Het reële stelsel is door de huidige maatstaven zoals neergelegd in de Pensioenwet een premieovereenkomst; rendement en levensverwachtingen bepalen immers de hoogte van de uitkeringen.

Mr. Jan-Olivier Kuijkhoven
Pensioenfiscalist KWPS

Dirk Blees MSC,
Pensioeneconoom KWPS

Fiscale wijzigingen 2014 en 2015

Per 2014 en 2015 wordt het fiscale kader voor tweede pijler pensioenen ingrijpend aangepast. Deze aanpassingen leiden ertoe dat er per 2015 jaarlijks actuarieel circa 40% minder (fiscaal gefaciliteerd) pensioen kan worden opgebouwd ten opzichte van het jaar 2013. Dat besef is bij velen nog niet doorgedrongen. De Eerste Kamer moet op het moment van schrijven van dit artikel overigens nog akkoord gaan met de wijzigingen per 2015 in wetsvoorstel 33 610 ('Wet verlaging maximumopbouw- en premiepercentages pensioenen en maximering pensioengevend inkomen'). De volgende tabel geeft een overzicht van de wijzigingen.

In de wet is reeds vastgelegd dat de fiscale pensioenrichtleeftijd meestijgt met de levensverwachting. Op het moment dat de levensverwachting met een heel jaar is gestegen, stijgt ook de fiscale richtleeftijd met een jaar. Opgebouwde pensioenen zullen hierdoor moeten worden herrekend naar de hogere richtleeftijd. Op basis van de huidige verwachtingen stijgt de pensioenrichtleeftijd in 2019 naar 68 jaar.

Bovenmatige pensioenopbouw

Om ervoor te zorgen dat men meer pensioen kan verwerven dan fiscaal is toegestaan, is het nu al mogelijk de pensioenregeling te splitsen. Naast de fiscaal gefaciliteerde pensioenregeling kan een zogenoemde bovenmatige pensioenregeling worden opgezet. Dit is op dit moment nog een zeldzaamheid, maar zou wel eens gemeengoed kunnen worden. In bovenmatige regelingen zijn pensioenpremies direct belast en wordt het pensioen onbelast

Maximale Witteveen-kader	t/m 2013	2014 (wet)	2015 (wetsvoorstel)
Fiscale pensioen (richt)leeftijd	65 jaar	67 jaar	67 jaar
Opbouwpercent-age eindloos	2,00%	1,90%	1,55%
Opbouwpercent-age middellood	2,25%	2,15%	1,75%
Maximum pensioengevend salaris	n.v.t.	n.v.t.	€ 100.000

uitgekeerd. Op dit moment bestaat nog onzekerheid over de vraag of (een deel van) dit bovenmatige pensioen zal worden vrijgesteld van vermogensrendementsheffing. Ook hier is de Eerste Kamer aan zet en zal zij zich specifiek moeten uitlaten over wetsvoorstel 33 672 ('Wet pensioenaanvullingsregelingen').

Aan de uitvoering van bovenmatige pensioenregelingen worden in beide voorstellen in totaal drie eisen gesteld die van essentieel belang zijn voor pensioenuitvoerders:

1. Een pensioenfonds kan een bovenmatige pensioenregeling uitsluitend uitvoeren als vrijwillige pensioenregeling. Voor verzekeraars en premiepensioeninstellingen geldt deze eis niet.
2. De bovenmatige pensioenaanspraken kunnen worden afgekocht en pensioenuitvoerders zijn verplicht hieraan mee te werken.

3. Het bovenmatige deel en het deel van het pensioen dat wél binnen het Witteveen-kader past zullen door twee verschillende uitvoerders moeten worden uitgevoerd.

Ten aanzien van de laatste voorwaarde beoogt de regering bij Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) regels voor uitzonderingen te kunnen geven indien beide regelingen als afzonderlijke vermogens worden geadmireerd als ware sprake van afzonderlijke lichamen. De vraag is of pensioenfondsden dit onderscheid in voldoende mate kunnen waarborgen. Op basis van praktijkervaring kunnen wij beamen dat een zuivere en een onzuivere pensioenregeling bij één fonds in meerdere opzichten een flinke uitdaging betekent.

Bovenmatige regeling kan niet volgens reële stelsel

Een bovenmatige pensioenregeling kan naar onze mening praktisch gezien niet door middel van het reële contract worden uitgevoerd. In het reële contract delen deelnemers onder andere het beleggings- en levensrisico. Deze risico's zijn niet gelijk verdeeld waardoor vaak op voorhand al duidelijk is welke groep of generatie het meest profiteert van deze risicodeling. Op het moment dat de regeling vrijwillig is en bovendien de mogelijkheid tot afkoop van het pensioen bestaat, zullen deelnemers die mogelijk nadeel ondervinden van de collectiviteit niet willen deelnemen en/of het pensioen afkopen. Zelfselectie betekent het einde van de collectieve kapitaaldekking.

Een bovenmatige regeling zal daarom altijd een DC regeling met individuele kapitaaldekking zijn. Een wijd verspreid misverstand is dat bij een DC regeling niet langer kan worden geprofiteerd van collectiviteit en solidariteit. Deelnemers zullen echter alleen risico's willen delen die voor iedereen in gelijke mate gelden, bijvoorbeeld het overlijdens- of arbeidsongeschiktheidsrisico. Daarnaast kan nog steeds en zelfs in grote mate gebruik worden gemaakt van schaalvoordelen bij administratie en vermogensbeheer. Lagere kosten leiden tot een hoger pensioen(kapitaal).

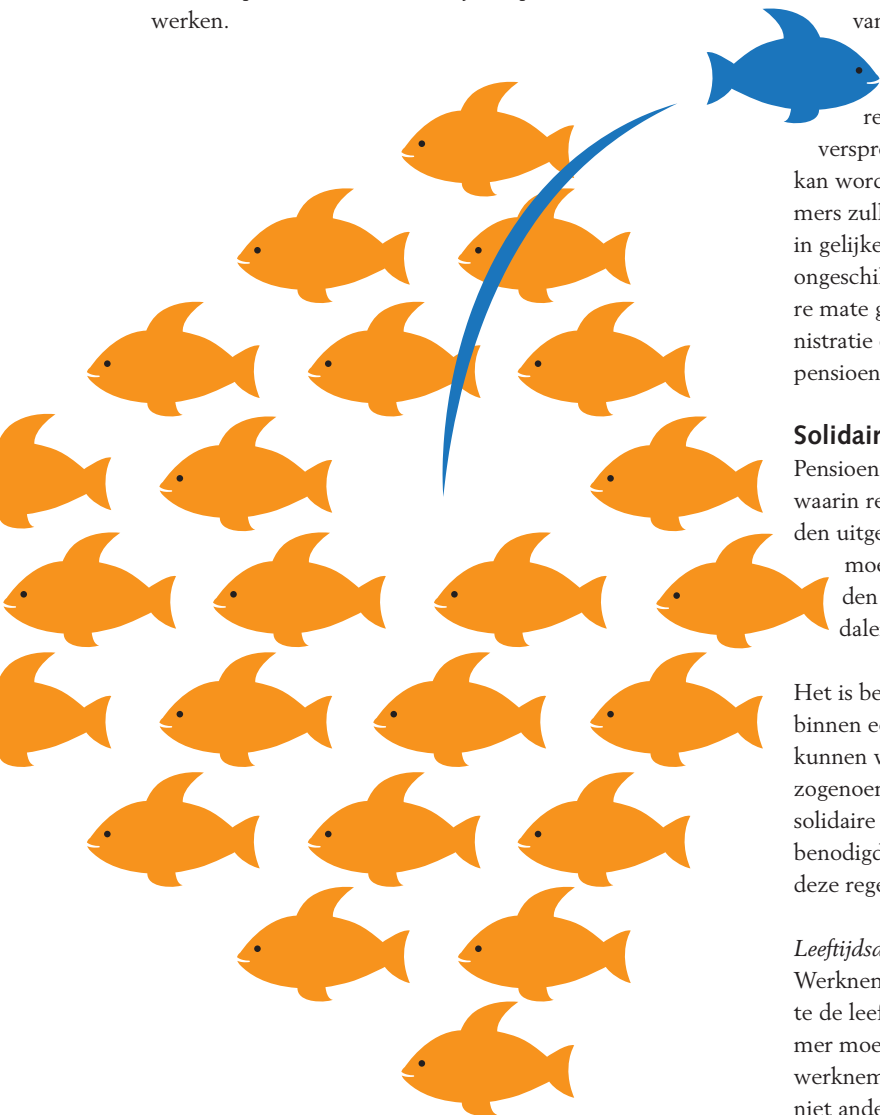
Solidaire DC regeling

Pensioen wordt steeds complexer. Is een reële pensioenregeling waarin rendementen en schokken in de levensverwachting worden uitgesmeerd over meerdere jaren, opgebouwde pensioenen moeten worden herrekend naar verschuivende richtleeftijden en fiscale maxima in de toekomst mogelijk nog verder dalen nog uit te voeren en uit te leggen aan deelnemer?

Het is belangrijk om na te gaan hoe collectiviteit en solidariteit binnen een pensioenregeling op een toekomstbestendige manier kunnen worden ingezet. Dit is ook mogelijk door middel van een zogenoemde solidaire DC regeling. Voor het uitvoeren van een solidaire DC regeling is bovendien geen aanpassing van de wet benodigd. Hierna bespreken wij de belangrijkste kenmerken van deze regeling.

Leeftijdsafhankelijke premiestaffel

Werknemers ontvangen een individuele premie die stijgt naarmate de leeftijd stijgt. De pensioenpremie voor een oudere werknemer moet hoger zijn dan de pensioenpremie voor een jongere werknemer om hetzelfde pensioenresultaat te behalen. Dit is niet anders dan in traditionele uitkeringsovereenkomsten of het

reële stelsel, het wordt alleen transparant en inzichtelijk gemaakt. De gemiddelde pensioenpremie stijgt naarmate het deelnemersbestand vergrijst. Ook op dit punt is een premieovereenkomst niet anders dan een uitkeringsovereenkomst. In het geval van het reële stelsel wordt de premie echter bevroren, in het geval van Solidair DC in beginsel niet. De premie kan dus stijgen door vergrijzing, niet door stijging van de resterende levensverwachting.

Aanpassingen rendement en levensverwachting

In Solidair DC veert het pensioenkapitaal direct mee met de levensverwachting en rendementen. Stijgt de levensverwachting, dan zal de werknemer langer moeten doorwerken. Is het rendement laag, dan zal een werknemer moeten bijsparen. Het rendements- en levensverwachtingsaanpassingsmechanisme zijn dus automatisch en op een uitermate simpele methode verweven met Solidair DC. Overigens verschillen een reël stelsel en Solidair DC nauwelijks van elkaar indien de spreidingstermijn voor de RAM en LAM op een periode van bijvoorbeeld een jaar wordt gezet.

Doorsneepremie mogelijk

Het is mogelijk om Solidair DC te financieren door middel van een doorsneepremie, waardoor verplichtstelling voor een bedrijfstakpensioenfonds mogelijk is. Voor iedere werknemer wordt dan een even hoge premie betaald, althans eenzelfde percentage van de pensioengrondslag. De totale premie wordt vervolgens over de werknemers verdeeld door middel van een leeftijdsafhankelijke premiestaffel. In Solidair DC dragen de sociale partners er zorg voor dat de werknemer nooit meer doorsneepremie betaalt, dan hij via de leeftijdsafhankelijke staffel ontvangt voor zijn eigen pensioen. Op deze manier wordt de eigen bijdrage van de jongste werknemer niet ingezet voor de opbouw van pensioenkapitaal van een oudere deelnemer.

Lifecycle beleggen

Er is sprake van één groot collectief belegd vermogen, maar in de uitvoering heeft iedere deelnemer recht op een eigen deel van de verschillende beleggingscategorieën. Een jonge deelnemer heeft naar verhouding een groter deel van de aandelen, terwijl een oudere deelnemer meer units/participaties in obligaties heeft. Jongeren hebben een hoger verwacht rendement en ouderen een beperkt risico. De administratie hiervan is eenvoudig en veel uitvoerders en uitvoeringsorganisaties zijn hier al op ingericht.

Er is sprake van beleggingssolidariteit, doch niet op intergeneratieonele wijze. Doordat deelnemers fracties bezitten in het totale belegde vermogen, hoeft er niet continu per individuele deelnemer te worden aan- en verkocht. De fracties van de verschillende beleggingscategorieën verschuiven tussen deelnemers. Op collectief niveau hoeft derhalve beperkt te worden aan- en verkocht, hetgeen resulteert in kostenefficiëntie en een hoger rendement. Werknemers hebben in beginsel geen beleggingsvrijheid, maar kunnen eventueel invloed uitoefenen door onderdeel uit te maken van een pensioenbeleggingscommissie.

Splitsing tussen opbouw- en uitkeringsfase

Bij een premieovereenkomst, uitgevoerd door een verzekeraar of een premiepensioeninstelling (PPI), koopt een werknemer met het pensioenkapitaal een uitkering aan bij een verzekeringsmaatschappij naar keuze. Dit betreft het zogenaamde shoprecht. Dat

recht kan een voordeel betekenen, maar ook een lastige zoektocht opleveren.

In het geval van een pensioenfonds bestaat er geen shoprecht. Een pensioenfonds dat Solidair DC uitvoert zou zelf de pensioenuitkeringen kunnen verzorgen, maar mag het vermogen van de (gewezen) deelnemers niet scheiden van het vermogen van de gepensioneerden. Bij tegenvallende rendementen of een stijging van de levensverwachting subsidieert de opbouwfase dan de uitkeringsfase, hetgeen ongewenst is.

Sociale partners en het pensioenfonds kunnen afspreken dat de waarde wordt overgedragen naar het eigen of een apart uitkeringsfonds. Op grond van het huidige FTK dient dit pensioenfonds de verplichtingen te berekenen op basis van de actuele

Zelfselectie betekent einde van collectieve kapitaaldekking

marktrente. De uitkeringen die het fonds kan aanbieden zal daarom in beginsel niet (veel) hoger zijn dan de uitkering bij een verzekeraar (anders dan door het ontbreken van een winsttoegmerk). Bij een hoger rendement is er echter ruimte voor indexatie

of correctie voor een gestegen levensverwachting, bij een lager rendement moet worden afgestempeld. De uitkering voor een gepensioneerde is minder zeker dan bij een verzekeraar, maar zal door het ontbreken van een winsttoegmerk over de gehele looptijd bezien waarschijnlijk hoger zijn. Daarnaast is er tussen gepensioneerden een zeer hoge mate van solidariteit.

Resumerend

Wij zijn geen absoluut voorstander van DC regelingen, zeker niet van de meer traditionele individuele variant. Sociale partners en fondsbesturen doen er bij een onderzoek naar een nieuwe pensioenregeling goed aan om een Solidaire DC regeling in ieder geval in overweging te nemen. De belangen zijn groot en de panelen verschuiven. Op de keeper beschouwd is Solidair DC een reël stelsel, maar dan gebaseerd op de eenvoudige systematiek van individuele kapitaaldekking.

Er blijft een zeer groot aantal vormen van solidariteit bestaan en op het gebied van collectiviteit hoeft niets te worden ingeleverd. Integendeel, Solidair DC leent zich door de simpliciteit in de opbouwfase uitstekend voor het samengaan van fondsen c.q. fondsverplichtingen. Door uitkeringen aan te kopen bij een uitkeringspensioenfonds, kan het fonds voor gepensioneerden waarde toevoegen ten opzichte van verzekeraars en premiepensioeninstellingen.

Op www.solidair-dc.nl is meer informatie te vinden over de kenmerken van een solidaire DC regeling. ■